

Date: 21st May-2025

PSIXOLOGIYADA ILMIY TADQIQOTLARNING METODOLOGIK ASOSLARI

Narzullayeva Maftuna Murod qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

pedagogik Fakulteti Psixologiya

yo'nalishi 112-guruh talabasi

777malifiselta.777@gmail.com

998939481211

Shomurotov Ulugbek Melikboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchi

<https://orcid.rod/0009-0008-8004-499X>

ulugbekshomurotov986@gmail.com +998915107420

Annotatsiya: Ushbu maqolada psixologik ilmiy tadqiqotlarning metodologik asoslari, ularning mazmuni, ahamiyati hamda amaliyotdagi qo'llanilish xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Psixologiyada tadqiqot olib borish jarayonida metodlar va metodik yondashuvlarning roli, ularning tanlanishi va ilmiylik tamoyillari asosida qo'llanishi tahlil qilinadi. Metodologiyaning nazariy asoslari hamda amaliy tadqiqotlar uchun ahamiyati yoritiladi.

Аннотация: В данной статье рассматриваются методологические основы научных исследований в психологии, их содержание, значение и особенности применения на практике. Анализируется роль методов и методологических подходов в процессе проведения психологических исследований, их выбор и применение на основе научных принципов. Освещается теоретическая база методологии и её значение для практических исследований.

Annotation: This article explores the methodological foundations of scientific research in psychology, including their essence, significance, and practical application. It analyzes the role of methods and methodological approaches in psychological research, focusing on their selection and use based on scientific principles. The theoretical basis of methodology and its importance for practical research are also highlighted.

Kalit So'ZLAR: Psixologiya, ilmiy tadqiqot, metodologiya, metodlar, eksperiment, kuzatuv, statistik tahlil.

ключевые слова: Психология, научное исследование, методология, методы, эксперимент, наблюдение, статистический анализ.

keywords: Psychology, scientific research, methodology, methods, experiment, observation, statistical analysis.

KIRISH:

Psixologiya fanining taraqqiyoti to'g'ridan-to'g'ri uning ilmiy tadqiqot metodlariga bog'liqdir. Ilmiy asoslangan yondashuvlar orqali inson psixikasining murakkab jihatlarini

Date: 21st May-2025

chuqur o'rganiladi. Har bir ilmiy tadqiqot maqsadi, vazifasi va metodik asosi bilan farqlanadi. Shu sababli, psixologiyada metodologik asoslar — ya'ni tadqiqot olib borishda qo'llaniladigan ilmiy yondashuvlar va metodlar muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada psixologiyada ilmiy tadqiqotlar metodologiyasining asosiy jihatlari yoritiladi.

ASOSIY QISM:

Psixologiyada metodologik asoslar tushunchasi: Metodologiya — bu ilmiy bilishning tartibli usullari, tamoyillari va nazariy asoslari majmuidir. Psixologiyada bu atama inson psixikasini o'rganishda qanday yondashuv va metodlardan foydalanilishini anglatadi. Har bir ilmiy tadqiqotda metodologiya uning maqsadi, obyekti, predmeti, gipotezasi va tanlangan usullar bilan uzviy bog'liq. Metodologiya quyidagilarni o'z ichiga oladi: Nazariy asoslar – mavjud ilmiy qarashlar, tushunchalar va qonuniyatlar; Metodlar – ilmiy bilishni amalga oshiruvchi vositalar; Tadqiqot bosqichlari – rejalashtirish, ma'lumot to'plash, tahlil qilish, xulosa chiqarish. Psixologik tadqiqotlarning asosiy metodlari: Psixologiyada ilmiy ma'lumotlar turli usullar orqali to'planadi. Ularning har biri o'ziga xos afzallik va cheklovlarga ega. Kuzatuv (observatsiya): Bu metod inson xatti-harakatlarini tabiiy sharoitda o'rganish imkonini beradi. Kuzatuv yashirin yoki ochiq bo'lishi mumkin. Misol: maktabdagi o'quvchilarning ijtimoiy o'zaro ta'siri. Suhbat (intervyu): Suhbat orqali insonning ichki dunyosi, motivlari, hissiyotlari va fikrlash jarayonlari haqida chuqur ma'lumot olinadi. U strukturaviy va erkin shaklda bo'lishi mumkin. So'rovnomma (anketaviy tahlil): Odatda katta hajmdagi ma'lumotlarni tezda to'plash uchun ishlatiladi. Bu metod statistik tahlil uchun qulay bo'lib, odatiy fikrlarni aniqlash imkonini beradi. Eksperiment (tajriba): Ilmiy tadqiqotlarning eng muhim metodlaridan biri. Tadqiqotchi ma'lum sharoitda o'zgaruvchilarni boshqarib, sabab-oqibat munosabatlarini aniqlaydi. Misol: stress sharoitida eslab qolish faolligini aniqlash. Test usullari: Shaxsning psixologik xususiyatlarini (intellekt, xulq-atvor, hissiyot, motivatsiya) baholashda keng qo'llaniladi. IQ testi, shaxsiy testlar, loyihaviy testlar shular jumlasidandir. Tadqiqotning metodologik yondashuvlari: Psixologik tadqiqotlar uch asosiy metodologik yondashuv asosida olib boriladi: Empirik yondashuv: Bevosita tajriba va kuzatuvlarga asoslangan. Bu yondashuv orqali real voqelikdan ma'lumot olinadi. Statistik tahlil, grafiklar va modellar bu yondashuvga xosdir. Nazariy yondashuv: Mavjud ilmiy bilimlar asosida gipotezalar ilgari suriladi. Ilmiy tahlil, qiyosiy tahlil va model yaratish kabi usullar ishlatiladi. Kombinatsiyalangan yondashuv: Empirik va nazariy usullarning uyg'unlashuvi. Bu yondashuv, ayniqsa, zamonaviy psixologik tadqiqotlarda keng qo'llaniladi. Ilmiylikning asosiy tamoyillari Tadqiqot natijalarining ishonchliligi quyidagi tamoyillarga amal qilinishiga bog'liq: Obyektivlik – Tadqiqot natijalari shaxsiy fikr yoki taxminlarga emas, balki real faktlarga asoslangan bo'lishi kerak. Tizimlilik – Tadqiqot rejalashtirilgan, bosqichma-bosqich olib borilishi lozim. Qayta tekshirish – Har qanday ilmiy tadqiqot boshqa tadqiqotchilar tomonidan takrorlanib, o'sha natijalar olinishi kerak. Statistik tahlil – Ma'lumotlarni raqamlar yordamida tahlil qilish ishonchlilikni oshiradi. Psixologik tadqiqotlarda zamonaviy metodlar Zamonaviy texnologiyalar psixologiyada yangi imkoniyatlar yaratmoqda: Kompyuter diagnostikasi – maxsus dasturlar orqali psixologik

Date: 21st May-2025

testlar o'tkazish. Nevropsixologik metodlar – miya faoliyatini o'rganishga doir texnologiyalar (EEG, fMRI). Katta hajmdagi ma'lumotlar tahlili (big data) – katta respondentlar guruhidan statistik ma'lumotlar chiqarish.

XULOSA:

Psixologik tadqiqotlarning muvaffaqiyati, avvalo, to'g'ri metodologik yondashuvni tanlashga bog'liq. Tadqiqotchi ilmiy tamoyillarga asoslangan holda mos metodni tanlab, uni to'g'ri qo'llay olgan taqdirda, natijalar ishonchli va foydali bo'ladi. Shunday ekan, psixologiyada metodologik savodxonlik har bir olim va tadqiqotchining asosiy ko'nikmasi bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedova N. "Psixologiyada tadqiqot metodlari", Toshkent, 2020.
2. Jalolov J.J. "Ilmiy-tadqiqot metodologiyasi", Toshkent, 2018.
3. American Psychological Association (APA). "Research Methods in Psychology", 2021.
4. Богословский В.В. "Общая психология", Москва, 2017.
5. Coon, D., & Mitterer, J.O. "Introduction to Psychology", 2019.
6. Melikboboyevich, S. U., Davrbek o'g'li, M. D., & Azamat Jo'rakul o'g, X. (2024). SHAXSDA SALBIY TUZILMALARNING PAYDO BO'LISHI. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 218-228.
7. Melikboboyevich, S. U. (2024). CHANGES IN STUDENTS' MENTAL STATUS DURING MASTERING THEORETICAL AND PRACTICAL TRAINING (IN THE EXAMPLE OF AGGRESSION). *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 142-148.
8. Melikboboyevich, S. U., & Yusufaliyevna, H. S. (2024). EDUCATOR'S SKILL IN ELIMINATING AGGRESSIVE SITUATIONS OF CHILDREN RAISED IN PRESCHOOL EDUCATION ORGANIZATION. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 1(6), 611-616.
9. Melikboboyevich, S. U., Abdukarimovich, Y. T., & Xayrullo o'g'li, R. S. (2024). WAYS TO ELIMINATE THE AGGRESSIVENESS OF THE ATHLETE BEFORE THE SPORTS COMPETITION. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(17), 271-275.
10. Melikboboyevich, S. U. (2024). MEASURES TO PREVENT AGGRESSIVE ATTITUDES BY THE TEACHER TO THE STUDENT FOR LATING TO THE LESSONS. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 127-134.
11. Melikboboyevich, S. U., & Muxammadiyevich, B. M. M. (2024). INFLUENCE OF AGGRESSIVE CASES OF DEPUTY DIRECTORS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS ON WORK ACTIVITIES. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR*, 1(6), 120-125.

